

Ad dominum Papam Honorium pro Henrico Senonensi archiepiscopo. Epistola. XLIX.

Immo potius Honorio, serui, & si digni iudicantur, nisi Stephanus cisterciensis; Hugo potius cisterciensis, B. de clara ualle: quod reuerendissimi mo dno, quod benignissimo patri. Degentes in monasteriis: ad que nos nostra peccata compulerunt: non cessamus orare pro uobis; & pro commissa uobis ecclesia detestantes & spose dno super tam fido culto de: & sponi amico super labore tam fructuoso. Fidei pro inde atq; fideliter uestra paternitati suggerimus: que in regno nostro eide matri nostrae dolentes ceruimus aduerfari. Quantu quidem nos sentimus qui uicini sumus: rex Ludouic? non tam episcopus quam in episcopis fuit ite persequitur zelum, pietatis cultum, habitum religionis. Quod uestra quoq; prudentia sanctitatis uel ex eo facile aduertere potest: q qui ante in habitu actusq; seculari honorati sut sublimis iudicati fideles: habitus familiares: mo do inimici facti sunt digni suo sacerdotio cōuersantes: & per omnia honorificantes ministerium suum. Hinc graui bus contumeliis & iniurijs epi Parisiensis innocentia pul sata: sed non quassata: q dñs suppositit manu sua, cu ue stram opposuit. Hinc & nunc dñi hui? Senonensis cōstā tū concutere & labefactare conat: ut metropolitano (q ab sit) pfecto: facile put uoluerit grauetur in suffraganeos. Postremo q ambigit nō aliud eū quam oppugnare reli gionē: qā nimirū aperte sui regni destructionem, suae coe romae pūctat infimicā. Et alter herodes xpm non tā in cu nabulis habet suspētū, sed in ecclesijs inuidet exaltatum. Nec aliud sanē credimus eū hēre aduersus archiepiscopū: nisi q spiritum in ipso sicut in ceteris laborat extinguerē. Deniq; si falere de his q attestatur, fallite putamus: nre citi? inueniet examinatiois disculio: si tñ qd & ueheme ter optamus: & suppliciter oram? de uultu tuo pater san ctissime iudiciū prodeat: de quo pfecto confidimus q cus stodias innocentia: & uideas equitatem. Alioquin reduci causam in regis p̄sentia atq; potētia: nō planē est aliud quam tradī heu hominem in animā inimicorum eius.

Ad eundem. Epistola. L.

Portebat qdē, si ita uestra uisū fuisset auctoritas: ut in uestra p̄sentia causa domini Senonensis discuteretur: ne in sensu uidelicet regi i regis p̄sentia & potentia suis pro se aduerfarijs responsurus, iraditus homo uideret in animam infimicorum eius. Sed quousq; tenendū irrefragabiliter qd precipitis: sic sperandū indubitanter bonum de omni re quam decernitis: id solū in uestra pater pietate deposcit o m̄nium qui apud nos esse uidentur religiosorum humilitas ut si se ad ualrū forte potētis (ut assolēt) senserit p̄graua ri, cōfugere si liceat ad uiscera patris: quod utiq; hacten? oppresso nemini negatum audiuimus. Alioquin uideat ioseph uir iustus qd sibi etiā nunc faciendū sit de puero & matre eius: qā etiā nunc in Senonensi puincia xps querit ad perdendum. Nā ut quod uerū est manifestū? pferamus: rex i archiepiscopo ex coapte nouā p̄sequi religione digno scit: q eū in antiq; scilari cōuersatioe & hitu sicut pmoueri quomodo uoluit: sic ab oi penit? securū infestatōe dimisit.

Ad Haimericum romanē sedis cancellarium. Epistola. LI.

Tro illustri, Haimericus sancte romanē sedis cā cellario. B. abbas dicitur de clara ualle salutem, & si qd uallet peccatoris oratio. Quousq; durat illa senectia: oēs q pie uolunt uiuere in xpo perfectionē partunt. Quousq; relinquatur uirga peccatorum sup forte iustitiae: Quis det ut stare incipiant iusti in magna constantia aduersus eos que se angustiauerunt? Quis tam ferat tantam inter celum terraq; discordiam, ut exultantibus angelis sup emedatione malorū: hili adā fre mar & tabescat? Quis nō sit p̄satus Iesus pacificus in san guine suo q in terra sunt, & que in caelo: aut in ipso deus nō fuerit mundū recōciliās sibi: Laudabat quōdā archie

2. Tim. 3

episcopus in desiderijs animae suae: & in seculari uita & ha bitu benedicebatur. At nūc sub p̄anis infantie Iesu que ritur simonia: & inter nascētes uirtutes emortuorum uel cadauera uirtuorū seruat curiosa malitia. Videtis & nunc stare Iesum in signū cui contra dicit. Per ipm uos obfecro: p ipso supplico uobis. Habet siq; dē uide & illū reuerentis at: & unde illi miseremini. State p ipso nūc in defensione archiepiscopi: qnq; uos astare habetis i examinatione uisū. Ad eundem. Epistola. LII.

Micus uester & noster dñs Carnotensis episcopus uoluit nos etiam per me certū fieri: quia id quod de ipso a quibusdā dno papae persuasum fuisse cognouim? ut eū uidelicet hierosolymā pmitteret p̄scentiae sui fuerit studij, nec uoluerit. Qd est multum uoluerit p̄scenti: tñ nō poterat nisi cū graui scandalo oim q apud nos honorum: tñ uoluerit appe ne pl? mali ei? absentia faceret suis: quam boni alienis p̄ntia. Ecclia. 3. Hec p̄p̄o. Ceterū ut & pro me aliqd loquar fin qd scri ptura monet: miserere iniquis aīe tuae placens deo: p̄cerne uobis ut causis onerent, occupentq; negotijs: nihilq; p̄st exoccupari p̄p̄ris, cū totus implicet alienis. Si uenit gratia in oculis uestris: date operā ut p̄sus amoueat ab hu iusmodi: qten? liceat mibi p̄ meīs atq; uestris orare delictis. Et qdē nūc mibi securi? iudico quā obediē dñi papae uoluntatis: sed si dignet atredere ipse quid possim. Vtinā nempe nouerit quā ista non possum aut quā difficile possim. Et de hoc satis dñs est sapiēt. Quē fuit me p̄e fatus episcopus? aliquid ex nostris opusculis que uobis mit teret: sed nō fuit ad manū quod uestro dignū crederē stu dio. Libellū tñ de grā & libero arbitrio nuper edidit: illū uobis libeter mitti tū uobis uos uelle eo gnouero. Vale.

Ad eundem. Epistola. LIII.

Ro multis & per multos memini me scripsisse ad uos: sed nūc ipse ipse gloquebar, ecce affium. Tres in duob? cōspicitis: qm abq; me esse non possunt, in quorum fugiter p̄coriam requie sco: & quidē securi? atq; uisū qm in proprio. Mentis uideor, sed ei q amicitiae uim nūquā sc̄nt: q uirtutem cha ritatis ignorat: qui non credit multitudinis credentium fuisse cor unū & animā unam. Quis ergo uidet eos uidet & me: est non in meo corpore. Et quod loquuntur ip si, ego pariter loquor: sed corum lingua. Corpore fatore absum sed hęc est exigua portio mei. Porro qd uidet facie meā tātū, sine culpa & sine nota mendacii asserit se non uidisse partē mei, sed me: tñ nō nisi partē, & partem mendicā uidet. Quāto itaq; uestris esse me dixerim: etiā sine p̄e sentia corporis: ubi meā sentio uolūtate: meū spiritum & amorem: que utiq; est pars potior digniorq; me: Trib? ergo in corporib? unū nos esse noueritis: non pari sancti tate, qua amob? ego inferior sum: sed eadē uoluntate. & summa cōcordia animorum. Cur est imitatem hanc inter diuersos nō faciat cōpago charitatis in uno spū, si carna lis copula efficit ut sint duo in carne unā? Quārtū uos ad dī uelim, si dignū iudicatis & in eadē cōcurrere unitatē dī lectionis. Qd facile si nō contēnitis obtinebitis: tantū id uos nequaquā contēnere eis cognitū faciat. Vale.

Ad eundem. Epistola. LIII.

Olo & precor ut harū lator uenerabilis Alteci bae abbas uisum? mibi ob suam religiositate admodum familiaris amicus: amicum uos pro dei amore & nostro, i suo negotio expectatur. Et hęc pro illo: reliqua autē p̄ uobis. Quid p̄dest homi nī si uniuersum mundum lucretur: anima autem sua detri mētum patitur? Aut quā dabit homo commutationem pro anima sua? Nec totus mundus sufficeret. Magna res anima: que xpi sanguine redempta est. Gratus anima casus: que non nisi xpi cruce potuit reparari. Si rursus cor ruerit p̄tō duntaxat ad mortem, unde tam reparabitur? Nūqd aut alter xps aut idē iterū crucifigi habet p̄ illa. Su per hoc uelle uos nunquā oblitisci illud sapientis consi liū. Filii mōrae nouissima tua: & in aeternū nō peccabis.

Ad Gaufridum

Ad Gaufridū Carnotēse episcopū. Epistola. LV.

Idelissimo ac prudentissimo seruo dei Gaufrido Carnotensi episcopo. B. pauperū xpi de clara ualle seruus, claritate p̄fundū montū eterno rum. Quārtū uobis honoris uestra laudabilis uita: tā tū affert & oneris laudans fama. Ecce enim is per quem & pro quo p̄sentis literas accepitis, exemplo ceterorū quos saepe tales non paucos experimini, motus & ipse bono odore uestri, que de loq̄e sentit: tam communē cum fiducia pietatem requirit, ut ipse ductus inueniendū nō solum cōsiliū qd agere debeat: sed & auxiliū quo perfi cere ualeat. Est autē hęc causa ei? Quādā se cella pro amo re dei & proposito incluserat. Egressionis atq; t̄ra gressio nis lux uobis ipse causas exponet. Et qd ad p̄positū redi re cupit, sed per uos implere. p̄p̄uit: si tñ nostris hoc p̄ci bus? se p̄mūne curauit, obstruere potuerit. Facite ergo more uestrū: ferte opē misero: imo quia uos sapientibus & insipientib? debitor agnoscentis: reronā xpi oculam de fauob? lupi festinate eripe: & ad p̄tū reducēdo prior rem: iuxta ali quod ouillū uestrorū quacuq; in cella sube te recludi: nisi forte aliud quid ei magis expedire perspexeritis, & licere iudicaueritis, & persuadere potueritis.

Ad eundem. Epistola. LVI.

Q uod a me de dno Norberto fuisse scilicet: si uel delicti tur? sit hierosolimam: ego nescio. Nā cū āte hos paucos dies ei? facie uiderē: & de cō uerfū situla, ore uidelicet ip si, plurima haurire meruerim: hoc tamen ab ipso non auditi. Verum de anti christo cum inquirerem quid sentiret: durante adhuc ea que nūc est generatio, reuelādū illum esse certissime se scire p̄testatus est. At cū eadē certitudine uide haberet scilicet anti mibi exponere uellet: audito qd rapōdit, non me aliud pro certo credere debere putauit. Ad summam hūc hoc asseruit, nō uisurū se morte, nisi prius uideat ḡnālē in ecclesia persecutionem. De cetero memorati uestra p̄ia tem uolo illi? pauperis & exulis Hūberti noie: qui dudū cum Trevis ceteris, uobis supplicabat quaten? ad comitē Theobaldū qm exheredauerat intercederet. Quod & ego nunc pro ipso & cū ipso: idē in uestra flagito pietate. Nā uestras lras de hac re p̄corarias iam ad p̄dētū princ̄ pem misit: sed gratia nō inueniēs nihil effect. Iā qd libenter auditis: libenter deo deore uobis. Stephanus uester sic currit nō qm in ieritū: sic pugnat nō quasi acie uerberat. Orate qten? sic currat ut cōprehe dat: sic pugnet ut uicet.

Ad eundem. Epistola. LVII.

Icut is in uestra mibi parte reportauit: idcirco ip si? desiderio & p̄titione usq; adhuc satisfacc re distulisti: quia primum uoti, p̄gēdi uide licet hierosolimā, t̄ritū uobis fecisse uidetur. Super quo si nostra sententia requiritis: ego nō arbitror minor uota impedire debere maiora: nec deum exigere quodcuq; sibi promissum bonum, si pro melius aliquid fuerit p̄soluitū. Eū uero aliquid forte debent uobis duo decim nūmos: nūquid si pro eis die constituto marchā fol uere targētī, iuste traheremini? Iā si & ab huius epo aliqd t̄mētis, securū uos reddo qā nō solū ei si qd hūc auxiliū ipederitis, nō displicebit: sed etiā ualde gratū hēbit. Val.

Ad Eballū Cathalaunēse ep̄m. Epistola. LVIII.

O m̄no Eballo uenerabilis sanctae Cathalaunen sis ecclesie def gra ep̄o, frater. B. abbas de clara ualle: si quid pot p̄coris oro. Nauicula illius (de ecclesia loquor oim sc̄torū que sub oculis uestris gubernatore delituit fluctuat): non est bonum uobis negligere uel diffimulare periculū. Res quippe uestra curae est. Vn miror quā rōne quāue securitate a clerico il lo q a religiosi? p̄sonis uir (ut ait) religiosus, eide eccle sia elect? est: req̄redo desistitis, etiā si hoc quoridā q i ipsa ecclesia sunt iocuria uel desidia nō mereat. Qui (ut audistis mus) illū q electus est nolentes: nec aliud nisi quod religio sus est afferentes: de eligēdo alio uiam quoq; auti sunt cō pellare grauitate: quasi q uideat esse cōmuner & affabi

lior: q non sit extrane? sed cū uis? tā grat? quam cognit? morū p̄tiae gnar? reb? ecclie tractadis idone? . Reuerat: ut ad istos castissimos cōsultores me uertā: q uita uia nō re darguat: qui miserē cōuersatiōi nre aut cōsentiāt, aut cō tradicere nō audeat. Nō sunt autē dēi, sed pot? uelut nōlit oim fatagēdū est uobis: ut is q boni testimonij est ecclie desolata: quācti? p̄grat: qm si talis est qualis p̄dicat, de? p̄culdubio cū ipso erit: q uā ei grām ministrabit: placen tem oib? efficacē in oib?. Qz si hūc istis nō meritis for tasse nullo mō haberi posse cōtingerit: ali? de alia qualicū q domo religiosa quideat idone? p̄uideat: non qualem isti nolūt: q nisi qd lux carnalitati bladiuolūt: sed qui sic sciat negocia disponere rerū exteriorū, ut norit poia post ponere curam aiarū. Certē duob? monasterijs, sancti uide licet Petri & sancti Vrbanī, pastoralī aliqū solatio similit ter desitutus, bonae memoriē p̄decessor uester dñs Vuilelmus nō longi itineris labore, nō hienis reputans aspe ritatem, bis (ni fallor) diuina cū, semel Diuionē pro seipm adijt: hēc q uirū bonū dñm Hugonē q post defunctū? est: il linc uirū uenētabile q adhuc superēt dñm Radulfum uix multis p̄tib? ipetratos abducēs, singulū singulo p̄p̄osuit monasterio: tutū uidelicet nā arbitras cuiquā monacho rū domesticorū illā cōmittere curā. Qd iō uobis i exp̄lū adduxi, ut uestra charitate cōmonefaciā q̄t & in hoc qd nūc i m̄b? cō oporteat cām eē nō m̄m? cautū quā sollicitū.

Ad Guillelmum Lingonensem episcopum. Epistola. LIX.

O m̄no suo & patri Guillelmo dei gratia Lingonēsi ep̄o: frater Bernardus clareuallis abbas se ipsum. Audito obitu domini Garneri archidiaconi, necessariū duxim? uestra paternitatem p̄cibus p̄uenire: imo p̄ramūne cōsilio. Si tamē dī gnūm putatis monitis nostrae ac quiescere paruitatis: qua ten? uidelicet de reb? sc̄ti Stephani Diuionēsis quas tene bat placeat liberalitati uestra misericordiam super exalta re iudicio. Si quidē nō ignoramus q in manū uestram de beat redire, iuxta quod i capitulo Lingonēsi dīp̄ositi? & scripto firmari fuisse etiam nos meminim?, quando filius uester Harbertus illa ecclesia prim? abbas regularis cō stitutus est. Sed quia canonicis grauis scandali & abbati magni impropert occasione fore cognouimus, si ad que diu tenuit illa ecclesia, quacumq; occasione manū uestra extendertis: cōquerentibus quippe illis de illo quā quī malū principū dederit adueniens: cū ei? causa & ad eius in troitū tam grāde ecclesia damni incurrerit: pietat uestra supplicam?, & supplicādo cōsolum?, ut & tot p̄uillīs xpi à tanto scādalo parcatis: & hunc uicarium christi à tāto im proprio simul liberare curetis: cōcedendo utiq; ecclesiae quod haftenus iuris ecclesiae fuisse cognoscitur.

Ad eundem. Epistola. LX.

Ro ecclesia Molimēsi duplex non ut arbitror importunus interuētor accedo. Multa quippe sunt que me cōfortant ut repulsum nō metuat haec nra p̄titiō. Primum qā nō pro qualibet exo tranea, sed pro uestra uobis ecclesia supplicamus. Deinde qd eandem ecclesiam non alienum usurpare: sed uisum tantum a uestra equitate uerum credimus. Tertio qd idipsum talis nobis cū postulat qui solus ad impetrādum etiā maius aliquid a uobis sufficere possit, uidelicet comes Theobaldus. Quartū quoq; si addidero, nō temere id me p̄sumere putauerim. Neq; em uel ipi de uestra aedē humi litate diffidim?: quā audacter si opus sit per nos metipfos ad uestra celsitudinis nobis iam satis expertam beneuolē tiā, p̄teturū qd rationale usum fuerit accedamus. Val.

Ad Ricuinum Tullensem. Epistola. LXI.

Euerendo patri dno Ricuino gratia dei Tulle si ep̄o, frater Bernardus dicitis abbas de clara ualle: salutē & orationes. Peccatori hūc: que ad nos peccatores ob animae suae cōsiliū uestra ut ipse perhibuit: dīstingere curauit dignatio: nihil ad p̄sēns sanius cōsulerē in promptu habim?, quam ut

G n

ad finem paterna pietatis rediret: & ex ore sacerdotis legem requireret. Nos enim nostrae paruitatis & officii mensuram atre dantes: nec nos ultra nos extendentes: dare poenitentiam maxime in criminalibus nulli hominum presumere oimofolem...

Ad Henrici Viridunensis episcopi. Epistola. LXII.

Domino Henrico dei gratia Viridunensi episcopo: fratres Bernardus dicitur abbas de clara valle, salutem & orationem. Haec muliercula quam ecclesiam multis annis, multis & perplexis peccatorum nodis fatanas alligauit: super statu salutis suae, nostrae paruitatis consilium expetit: & tale accepit ut post multum uel delectac daturum erratum ad proprii pastoris finem...

Ad eundem. Epistola. LXIII.

Super his quae a nobis uestra excellente placuit sciscitari aut nos fallimur, aut ille qui ea uobis retulit fallit. Si quid tamē fuit, susceptum quippe mecum habeo quam noui labilem memoriam ne riant in fratre qui haec loquitur suspicere falsitatem: hoc me certissime scire confido, & uos indubitanter credere uolo nemini me super nomine uestro reprehensionis aliquid quoad uel accusationis uerba fecisse uel inuinxisse. Absit haec a nostra pusillitate temeritas, ut contra episcopos & absentes loqui quae ad nos non attinent audeamus: praesertim quae non probauimus. Deinde quod nostri notitia dignanter expetit, gratanter accipimus: abundantius nos & innotescere uobis, & nos noscere cupientes. Quam famē fiducia praestantiae uestrae supplicamus, imo uestram si denter commonemus beneuolentiam: de illo loco quem sub tutela uestra: uestro ut aiumhortatu frater reuerendus & coabbas noster dominus Guido de tribus fontibus construere suscepit. In illo nobis quantum nos curatis ostendite: & quicquid ei feceritis, nobis factum reputate. Vale.

Ad Alexandrū Lincolniensem episcopum.

Epistola. LXIII.

Ino honorabili domino Alexandro dei gratia Lincolniensi episcopo. Bernardus abbas dicitur clara uallis: uel honorari magis in christo quam in seculo. Philippus uero uelus praeficus hierosolymam: copendiū uiae inuenit: & cito peruenit quo uolebat. Tūc fratrem in breui hoc mare magnū & spaciosum: & pspere nauigās attingit ita littus operatus, atque ad portū tūc salutis applicuit. Stātes sunt iam pedes eius in atris hierusalē: & quem audierat in effrata, inuenit in capis siluae: libenter adorat in loco ubi steterunt pedes eius. Ingressus est sancta

ciuitatem: sortitus est cum illis hereditatem quibus merito dicitur. Iam non eis hospites & aduenae: sed eis ciues sanctorum & domesticis dei. Cum quibus intrans & eph. 2. extens tāquam unus a sanctis: glorioratur & ipse cum ceteris dicens. Conuersatio nostra in caelis est. Factus est ergo non curiosus tantū spectator, sed & deuotus habitator: & cuius cōscriptus hierusalē: nō autē terrenae huius, cui arabia mōs syna cōiunctus est: quae seruit cum filiis suis: sed liberae illius quae est sursum mater nostra. Et si uultis scire clara uallis ipsa est hierusalē: ei quae in caelis est, tota mentis deuotione, & conuersationis imitatione, & cognatione quadam spiritus sociata. Haec requies illius, sicut ipse promittit, in seculum seculi: elegit eam in habitationem si bi, eodē apud eam, sit, et si nondum uisio, certē expectatio uerā pacis, illius utiq; de qua dicitur: Pax dei, quae exuperat omnem intellectum. Verū hoc sibi bonū esse desuper accepit, i uestro tū beneplacito facere cupit: imo se facere cōfidit: sciens uos sapientis non ignorare sententiam: quod filius utiq; sapiens fit glia patris. Rogat autem paternitatem uestram: rogamus & nos cum illo & pro illo, quantum de prebenda sua quod ipse suis creditoribus constituit, immobiliter stare faciatis: meū aliquo fraudator quod ab sit) debiti, & praeruator pacis inueniatur: & ita munus cōtriti cordis quod offert quotidie, non recipiat: unde frater quispia hebet a quid aduersus eū. Praecurat deinde ut domus qua ipse matris suae in terra ecclesiae construxit: cū terra quam ibi delegauit, eidē matri quādiu uixerit cōcedat. Haec pre Philippo. Reliqua haec pauca pro uobis, ipso quidem intimante, imo uerō inspicante deo adicienda putauius: hortari uos in charitate praesumētes: me cauri gloria mūdi quasi stantē aspiciatis: & uere stantē amittatis: nec plū uobis aut p uobis uerba diligatis, & sic uos & uestra perdat: me blandius praesens piperitas sui uobis sine abscondat: & aduersitas sine sine succedat: ne letitia tēporalis luctū uobis aeternū & operat quem parit, & pariat quae operit: me mors loq; esse putet: & praecipue in prouidiū: & uita dū lōga expectatur, cito deferat male cōm scitum, sicut scriptum est. Dū dixerit pax & securitas: tūc subitaneus superueniet eis interitus tāquam in utero habēti: & non effugiet. Vale.

Ad abbatem Aluifium Aquifcinti.

Epistola. LXV.

Luisio abbati Aquifcinti monasterii. B. salutem ex corde. Retribuat uobis deus misericordiam qua fecistis sancto filio uestro Godofino. Audistis enim quod auditus eius obstruit, mox uelut immemor pristinae calumniae: sed nō amicitiae, consolatorē potius quam uliorē uos exhibuistis. Patre quippe uos cognouistis, ut res exigebat, nō iudicē. Iōq; quod pietatis, quod charitatis est: ut uerē filio pater impedere studuistis. Quid melius quod laudabile: quod uobis dignus agere poteratis: Sed quod hoc crederet: Verē nemo scit quod iūti hoie mīsi: spūs hoīs quod in eo est. Vbi est nūc illa austeritas, illa seueritas, illa indignatio quod olim in illi lingua, uultus, oculi terribiliter ostentare & intentare solebat: Ad unū nēpe nūcū de morte filii, paterna uiscera cōmota sunt: subitō quod haec oia simul toria, sed dispensatoria ac per hoc transitoria erant, disparuerūt. Illa uerō quod uera erāt, sed latebant, charitas, pietas, benignitas apparuerūt. Si quē in religioso aīo uro misericordia & ueritas obitauerunt sibi: & quā nimirū mia super abū dant iudicio: iustitia & pax osculata sunt. Nā quātū mīhi uideor comicio de uidere: quod animi tūc habueritis cū ad uicē dē illa quod uobis uidebat facta inuitia: iustitia: zelo accēsa ueritas se accingeret: illa quae exemplo ioseph prudenter antea diffimulabatur mia, ultra iam latere non ferens: me i hoc quidē diffimuliter ab ioseph: ex abdito celate pietatis erupit: seque ueritati ad iungens repressit: mox tū temperauit zelum: pacē cū iustitia fecit. Tūc de purissimū mo placidat: peccatoris fonte talū credo limpidissimū cogitationum riuulū ebullierunt. Quid opus est indignarie misereri potius oportet, & non obliuisci quod scrip tum est: Misericordiam

Phil. 4.

puer. 10.

1. Thef. 5

Osae. 6. Misericordiam uolo, & non sacrificia: & implere quod ius Eph. 4. sum est: & solliciti seruare unitatē spūs in uinculo pacis, & Matt. 5. expectare quod primum est. Beati misericordes: quoniam ipse misericordiam consequetur. Alioquin num filius meo erat ister? Quis uero ita cōsilio potest? Nisi forte tunc tātum si filius meus fuit dū mecum fuit: & non etiam cum me deseruit. Sed nūquid quia corpore ad tēpus recessit, etiā animo recedere potuit? Aut forte uel ipsa mors eū mīhi poterit auferre? Itanē localis corporalis ue necessitas animorū sese amātū libere augurat: Certus sum quia nec locorum distantia, nec corporum uel mors uel absentia diffingere poterit quos unus spūs: & ueta, una charitas ligat. De mīq; si iustorū animae in manu dei sunt, profecto & qui iam in ipso deponita carne quiescunt: & qui ipsi adhuc in carne non sūm carnem mītamus, simul proculdubio sumus. Meus ergo erat uiuus: meus erit defunctus: meum in patriam recognosca. Si quod est de manu dei possit erueri: & a me illi separare ualebit. Itaq; pater quidē uestra uobis affectio satisfecit. Sed de nobis filio quod erit: Quae iniqua de uobis digna uobis satisfactio placebit, quibus utiq; p grandis inuria imponitis quod a uobis recedens, a nobis receptus sit. Quid dicam: Si dixerō non receperim (quod uti nam sine peccato dicere possem) mentor placeo. Si dixerō receperim quidem, sed iuste: excusare me uelle uideor. Sed tūc respondeo: peccatum. Verum tamen quantum Non ad defensionem dico. A quo enim ille non receperit, aut susceptum expelleret: Quis uero scit si de uestra abum dāria nostram deus uoluerit supplere inopiam: ut scilicet unum de multis qui forte apud uos religiosi tunc erāt ad nos derigeret: mox quidem ad solatum: sed nihilominus quier. 10. uobis ad gloriam: Filius quidem sapiēs gloria est patris. Deniq; non eum praenunius sollicitando, non circumue nimus attrahendo: quo uos desereret, uel ad nos uentret: quin potius rogātem, pulsanter supplicātem nō prius (deus scit) cōsentire respere, quā remittere ad uostē tūm. Nō autē eo acquiescere, eī nos inopuntatū uix tūde acquiescimus. Homine ergo religiosum peregrinū solū: si culpa est quod suscepim, & ita suscepim, nō erit uobis indignū semel tantū cōmissam culpā talem quod culpa dī mittere: cui etiā fas nō est ne usq; quidē septuages septies peccatib; in uos, ueniat negare. Vt tamē noueritis quān nō leuiter se negligēt: imo quān nō impune feram quod unquā reuerētā uestrā quod modo offendimus, saepe deū retere: quod corpore nō possum: mēte ad uos suscipiē trācco, flexo genibus flexis humiliter satisfaciēs uobis astare me uideo. Vtinā ipse quod id mīhi fortasse inspirat: uobis quoq; spiritus sentite faciat quān flebilis quān miserabilis tantam praesens ad genū usq; uestra delecto: quān frequē ter nudus humeros ut gasq; in manibus gestans, & quasi ad uestram iussione uapulare paratus peto ueniam: gratiam tremebundum expecto. Haec qualiter uobis pater accepta sint: uestro si uos nō grauat citi? scire flagitam? rescripito: ut sciat iam securi de indulgentia cōsolemur: si quo min⁹, magis ut dignū est humiliter: & ampl⁹ aliquid a nobis si possum⁹ exigam⁹: quo digni⁹ satisfaccere debeamus. Valete.

Ad Gaufridū abbatē sancti Theodorici. Epistola. LXVI.

Rimo pcor ut praesentes literas dno ab bati Aquifcinti monasterii derigere nō graueris. Deinde ut ad id quod portat, p absente amico pēns fatagas cū uenierit loq;. Neq; em̄ cuiuslibet, nedū tantū patris iustū in iustum me aduersum me debeo scādali diffimulare. Quod quā nō faciā loquēs pot⁹ quom scribes e capre pro sitā potuū sem. Nā solet in talib; acceptor esse sermo uis⁹ quān scrip⁹: & efficacior lingua quān litera. Oculi quippe loquē tis fidē faciunt dīctis: ne ita potest affectum exprimere dīgitus quomodo uultus. Nunc autem quia absens per me

nō possum: p te satisfactio quartū possum. Rogo ergo te, & iterū rogo: ut de regno dei quod est uidelicet intra nos scādali auferas dū salubriter potes: me si (quod absit) usq; ad angelos quosq; in fine seculi in id ministerii deputādi fuit, p durauerit recoro: necesse sit itreuoocabilitate aut abos aut al terū ē nobis de medio tolli. Unde autē ad me tuā iudicium scripsisti cōsequerēdo sup tribulationib; uestris: scitis quā iuxta est dñs his quod tribulatio sūt corde. De ipso cōfidite: quā ipse uicē mūdū. Ipse scit iter quod habitatis: & i cōpectu ei⁹ sūt oēs quod tribulāt uos. Ipse exaudiet uos in abscondito tem pestatis: qui nūc pbat ad aquas cōtradictionis. Valete.

Ad monachos Flauiacēses. Epistola. LXVII.

Omnia. H. patri Flauiacensis ecclesiae & fratrib; quod cū sunt: fratres quod in clara raualle sunt, salutem. Lectis literis uestrā reuerētā pp̄ quēdā monachū qui apud nosē cōtristatā cognouim⁹. De qua uestra tristitia nos quoq; cōtristatū sum⁹, timētes ne nō sit illa tristitia de qua quōdam dicebat ap̄l. Cōtristati em̄ estis in deū. Nā sūm deū cēt, nō usq; adeo uos cōmouisset: ut nos & si uobis ignotos, fratres tū uos, & si placet amicos, quod nec dū uel p̄tes uerbo cōueneratis, uel absentes scripto p̄moueratis, hac p̄ia uice tū subito, tā acriter argueretis Miramini (ut scribitis) quod frater. G. suscepim⁹: miramini nisi eū uobis cito restituerim⁹. Proponitis nobis de regla de noto monasterio monachū nō suscipiēdū, p cōstāt scilicet habētes uestrū nō esse ignotū. Sed quod si alius notū, dū mō nobis ignotū sit: Et si eū, ut uerba ipsa ponā: religio nīs uestra se adeo fama effuderit: ut etiam roma ecclesiae uel stre habeat notitia. Nos tū quosq; multū citra romā possum⁹: si sumus: nescio quo pacto ita p̄terit: ut ne unus quod uos uestrū, abbas scilicet uel monachorū: nō ip̄ius uestrae habitations, nō religiois ac cōuersionis: usq; ad hoc tempus uel tenem notitia habuerimus: sed nec aliquē quod mentionem nobis de nobis factam fuisse meminimus. Nec tamen mirū quod multis terrarum spaciis & diuersis prouincis & dissimilibus linguis ab inuicē distamus. Nec solum episcopatibus propriis absumus: sed etiā in eodē archiepiscopatu nō degimus. Putamus autē quod nō de uicibus quod notis: sed tū de nobis notis monasteriis monachos suscipere phibemur: alioquin cū nullū monasteriū sit quod alicui notū non sit, nullū nobis relinquit de quo quod Regu lariter suscipiat. Quō ergo illud implebit quod a b̄to bene dicto uel p̄cipi uel permittit: peregrinum uidelicet monachū nō solū debere suscipi ad habitandū, p hospite, quātō cupit tēpore: sed etiā inuentū ut ille suaderi admanendum oī t̄per. Quāquā tū nos aliter erga p̄dīctū fratē egerimus, Nā cū ueniens se suscipi a nobis humiliter postularer: primo quidē repulsi, deinde ammoniti est ut ad monasterium suū rediret. Sed ille nō acquiescēs, in uicmā nobis ece, mū se contulit: ibiq; sepe ferme mēses nullā intermī callū niam passus gete habitauit. Sed cū sibi tū nō crederet quod solus degeret: post primā repulsam idē p̄mā nobis requirere nō erubuit. Rursus nos admonētes eū de reditu: cum causā suae ab eo discessionis requirerem⁹: abbas, inquit, meus habebat me non monachū sed medicū. Cogebat seruire: imo ipse seruebat per me, nō deo sed seculo: quando me seculari maleuolentiam incurreret principū: mederi me cōp̄lebat etia tyrannīs, raptoribus, excōcatis. Quod aīe mex p̄culū: cū ē nūc priuatim nūc palā suggestissim⁹, nec profecissim⁹: quorūdā tandē sapientū uisori cōsilio fretus, fugio meā dānationē, non cōgregationē: perditio nem, non religionem. Cōsultate salūte quae rēti: aperite pulsi santi, Cuius nos uidentes constantē audientes causam: & nullam contra eum calumiam: annuimus introitum: probauimus susceptū: alitrimus pbat: tenemus p̄fessum. Nec intrare compulsumus: nec exire cogimus. Quāuis si eum eiceremus ad uos (ut ipse asserit) nō rediret: sed magis se adhuc a uobis elōgaret. Desinite ergo fratres, desinite tam indebitis innoxios lacessere iurgis: & cassis scrie

ptitacionibus inquietare: quia nec cumulatis etiam contumeliosis puocari poterimus ut uobis nisi quod reuerentia est respiciamus: nec minus his exterreri quominus monachum tenemus, que regulariter suscepisse nos credimus.

Ad eosdem de eodem. Epistola. LXVIII. **M**odesta quidem uestra erat de bonis fratribus: super querimonia uestra prioris nra satisfactioe contentos esse debere: et iam ab immeritorum infestatione quiescere. Sed quia prioribus malis peiora sumulstis: & rursum nobis iurgiorum seminaria transmissistis: quod absit ut germinet: sicut nec priora germinauerunt in nobis: ne tamen respondeo, culpa (quod non est) cognoscere uideamur: hoc etiam secundo ad ea que pecciter obijcitis, ueraciter respondemus. Hec tota nra culpa est quantum aestimamus: hanc grandis illa iniuria quam uobis fecimus: quod monachum, solum, peregrinum, pauperem, miserabilem, aie suae periculum fugitantem, salutem suam quiescentem, pulcherrimam, supplicentem suscepimus: seu quod talem taliter a nobis susceptum de nouo sine causa non eijcimus: ut quod redificauimus steru destrueret. Puaricatores nos constituumus. Hic regulare hinc canonum: hinc ipsius naturalis legis transgressores indicamur. Opponitis enim indignatione: cur uestrum & a uobis excocicari nobis focare praesumpimus: quod utique ab alio pari nolumus. Sed de excocicatione quod respondeo: quoniam uos inde uobis satisfactis pro nobis: scientes perculdum bno prius a nobis fuisse receptum, quam a uobis excocicari. Quia autem prius susceptus, dum regulariter fuerit, peccato non iam in uestrum sed in nostrum uestra maledictionis sententiam inuictis. Quod si recte factum sit, uos uideritis. Restat igitur secundum, & hoc tantum querit inter nos, an rationabiliter susceptus fuerit. Et uos quidem quoniam de ignoto monasterio, monachum regulariter posse suscipi negare non potestis: uestrum nobis notum esse cõceditis. Negamus: & non creditis. Verum si non creditis simpliciter negatibus: credite uel iuratis. In ueritate quod deus est: uobis dicimus: nec nouimus uos, nec noscimus: ignotum scripta suscepimus: ad ignotos rescriptimus. Scimus quidem stimulationes & inquietationes uestras: sed necdum stimulatorem & inquietatorem ipsos agnouimus. Vos tamen ad conuicendum nos de simulata ignoratia, inuictissimi argumentum inducitis: non posse uidelicet ignotos esse nobis, quorum & abbatibus scilicet & ipsius monasterii nomine in nostris posuimus literis: quasi mox ut reru uocabula scimus: etiam res ipsas nouerimus. Multum ergo ualeat miseri michaelis, gabrielis, raphaelis nomina: noscitur: quoad ex solo auditu uocabulorum, etiam de ipsorum bndicti spirituum cognitione iam beatus sum. Non medio critter iniqua pfecti, quia didici ab aplo paradysum, & tertium caeli notare: si etiam non raptus cum aplo, solis ex nobis secreta caelestia scimus: & audimus ineffabilia uerba, quod non licet hominibus scire: ego qui iam sciens nomen dei mei: nescio quid adhuc super se suo quotidie gemo: frustra suspirans & dicens cum propheta. Vultu tuo dñe requiritur. Et illud, Quoniam uos nram & apparebo ante faciem dei: Et ostende nobis faciem tuam, & salu erimus. Sed quid est quod uobis facimus, quod nobis fieri nolumus? Hoc nos utique nolle putatis: ut quis a nostro monasterio discedens monachus in alio suscipiat. Vt iam omnes, commissos nobis, sine nobis, saluare possitis. Si quis de nostris ad uos maioris perfectionis gratia & ardentioris uitae desiderio conuolauerit: non solum non causamur si ei in tali studio consilietur: sed & multum precamur ut hoc faciat. Nec offensos nos conuocemus: sed ualde in hoc adituros esse fatebimur. Negatis deinde quod de uobis audieramus: uestro scilicet iussu uel assensu fratrem. B. quando uult apud uos in medicinali arte secularibus de seruisse: ipsum quod hoc dixit: falsitatis arguitis. Simetiam sit nescimus, ipse uiderit. Sed haec scimus quia siue perse, ut uos fatemini: siue per uos, ut ipse testatur, haec fecerit: in magno interitum periculo fuit. Quis uero tam inhumane manus qui sic periclitantur non succurreret si posset: non cõsuleret si nosset: At tamen si (ut asseritis) non cõpulsus obediens, sed proprii quebus cupiditate, ac uisgandi curiositate, hac illacque artem suam uendicans discurreret, quid cause extitit quod uobis discessit. An quia iam tandem censtra pastoralis districtio non ei licebat quod ante licebat: Cur igitur cum iam apud nos esset uolentescum reuocare ad persuadendum de reditu promississet ei quiete in claustrum: nisi quia haec uelle hominem noueratis, haec quae fuisse memineratis: At ille iam adepto apud alienos quod non potuit inter suos: ne certa periculis desereret, tenuit quod iam fruebatur: sperans quod sero sibi offereretur. Desinit itaque fratres: desinit fratrem sollicitare de quo non ualde necesse est uos sollicitos esse: nisi forte (quod absit) quae uestra non quae iesu xpi sunt queratis: & magis uestrum de illo solatiu, quam eius salutem diligatis. Na cum semper apud uos gironagus fuisset: & ut scribitis, contra suum propositum & abbatibus imperium in prius usus quod de arte sua cogrebat expendere: gaudere quod eius diligeret apud nos deo miserante sanatus sit. Testimonium quod ei pibemus, quod nullquam modo aliqua occasione uagatur: sed quiete perseverans in monasterio, pauper inter pauperes sine querele concersat: prima fidem quam quide apud uos promissit sed non tenuit, non irrita ut dicitis faciens, sed rata integrasque custodiens morum utique cõseruacione, & obediensissima cõseruacione sine qua sese fallit quod de loci stabilitate cõsistit. Rogamus uos fratres ut quiete eam indignatione uestra: & desinat inquietatio nra. Sin autem, facite quod uultis, scribite ut uultis, persequimini quantum uultis: charitas uos sustinet, uia suffinet. Nobis autem decreuit esse hoc iam uos prope diligere: reuenter suscipere: familiariter colere.

Psal. 26. Psal. 41.

Ad Guidonem abbatem de tribus fontibus. Epistola. LXIX. **N**de te cõtristatum cognouimus, contristatum quidem esse laudauimus, sed si non nimis. Contristatus enim (nisi fallor) quomodo ait apostolus sine deum: nec dubium est huiusmodi tristitiam tuam conuerti quandoque in gaudium. Itaque dilectissimi me irascere & nolui peccare. Peccabis autem non minus nisi irascendo, quam omnino non irascendo. Si quidem non irasci ubi irascendum sit nolle emendare, peccatum est. Plus uero irasci quam irascendum sit peccatum peccato addere est. Quod si malum est peccatum non emendare, quomodo malum non erit augmentare? Si ex reru euentibus reatum penderet iudicium, non foret uobis data etiam ingens tristitia: ubi nimirum cõstitisset quod ingens fuisset & culpa. Tanto quippe culpa grauior: quanto res facior appareat. Nunc uero quia reru causa, non materia nec exitus actus sed intentionis propositi culpas discernit & merita, dicite dño. Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: si nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit: si tu quoque examinatioe commissum non tã uatibitor facior est attendenda malicia, quam propria intentio discutienda. Porro ego & prior noster rem ipsam & intra nos pensantes: & intra nos cõferentes: tuam quidem ibi deprehendimus ignorantiã: minus strantium quoque negligentiam: sed plane nullius malitia. Et certe opte nobis nulli esse bonum nisi fuerit ipso taneu. Malum ergo poterit esse magnum, quod constat uoluntarium non fuisse. Alioquin si quod sit non uolente, bonum quidem nulla gratiam, malum autem multam cõsequitur poenã: hoc est, si circa una eademque causam & malum impunitatur, & bonum non suscipitur: quisquis ita sentit, asserat si uult & quod non sapientia malicia, sed malicia uincit sapientiam. Ut tamen faciamus facis in quietioris conscientia tuae, & ne forte malum hoc mali cuiuspiam grauioris latentis adhuc in monasterio fuerit communitio: pro priã tibi in iungimus, uel penitentiales psalmos quotidie usque ad pascha septies proferendum te decantare. uel disciplinas accipere. In hunc modum facti faciat & ille qui tibi ad illam missam ministrat. De illo autem quod sibi ante apparuerat, & oblitus est mittere uinum in calicem: cuius & maiorem in hoc aestimamus culpã: si tamen & tu ita putas, tuo arbitrio derelinquimus. Sanã si sermo exit inter fratres: & ipsi omnes singuli singulas accipiant disciplinas: ut fiat quod legitur: Alter alterius onera portate. Deinde quod comperta sero locet negligentia:

Cal. 6.

Cor. 7.

Matt. 6.

Cal. 6.

et negligentia: uinum fudit in calicem super hostie sacra te particulam: laudamus, nec sub tanto articulo melius se re potuisse putamus: arbitrans liquor et si non ex consecratione propria atque soleni in sanguinem xpi mutatum: sacrum tamen fuisse ex contactu corporis sacri. At tunc tamen nescio quid alium sensisse scriptore: non posse uidelicet absque tribus, id est pane uino & aqua hoc sacrificium esse: ita ut si quodlibet deesse cõgesserit, reliqua non sanctificent. Sed de huiusmodi uisibus in suo sensu abbat. Ego autem pro meo fatuo sensu: si mihi idem cõgesserit quod tibi: uelle ad remedium malum unum de duobus esse: aut ipsum quod fecisti: ut certe ab illo loco ubi dicitur: Simili modo postea quam senatus est, uerba scilicet iterasse: & sic cõplese quod restabat de sacrificio. Neque enim dubitauerim de corpore cõsecrato: quod ut iuxta ritum ecclesie didici ab ipsa quod & ipsa accepit a dño: panem scilicet ac uinum & simul apponere: non simul tamen ex his sacra cõsecrare. Cum ergo prius de pane corpus quam de uino sanguis more ecclesie cõsecrasset: si per oblationem tardius quod postior? sacrandum est opponat, non uideo quid sacris praecedentibus tarditas possit praecipue cõsequenti. Puto enim quod si dño post factum de pane sui corpus uini consecratione placuisse aliquid intermittere: aut certe penitus omittere: nihilominus corpus mansisset quod fecerat, nec factis sacre de praescriberet. Nec nego panem & uinum aqua quod mixtum simul debere apponi: quia potius assero hanc dicitur debere fieri. Sed aliud est culpare negligentiam, aliud negare efficaciam. Aliud inquit est quod causamur non bene apparuerit: aliud quod metumur nec fieri. Hec inter de hac re dixerim & senserim absque praesudicio uel tuae sententiae si quod melius sapius uel cuiuslibet sanius sapientis.

Ad eundem.

Epistola. LXX.

Epistola. LXXI.

Epistola. LXXII.

Considera miserum huiusmodi miserabilem conditionem: miserum esse, sed uero non frustrum. Neque enim ideo mihi uideo frustrum miserum, quod ipso licet remanente in sua miseria, mea tamen uel mihi non sit istud corda misericordia: quia utique misericordia non propter utilitas inclinat: sed ita ut ea uideatur, proximi misericordiam & fratrem: dolor inflixit. Mia appere affectio est: quod ne uoluntario necesse non roni subiectum: quod non ea est quae praeiudicium nutu: sed ipsa pia metes ad cõpassionem dolentium necessario cogit affectum aut etiam si potest esse miser, & si multum uelle, non posse tam esse miserum. Potest quidem ratio uel uoluntas affectum esse subtrahere: sed nunc quod ipse affectum euellere? Descendat a me quod color lae: & dicitur oratio mea in sinu meo reuertetur: dñs, per quem emissa est, non dñi cõuertit. Nec audio filios quibus bladietes afferunt. Iustitia iusti super eum erit: dñi impio in sua adhuc impietate remoratur. Non ideo recipio cõsolationem, ubi fratris uideo desolationem. Si ergo dulcissime fili tua quoque piam similitudinem afficitur est, imo quod aliter affectum non est: quia quia tibi uisibilem esse cõstas: uere egressio de monasterio, & deo regressio, regulares uices infeliciter percurisse uideatur: quia tamen ipse aliter putat, non solum patitur, sed etiam libenter audiret quod humiliter calumnia: si forte tã desperate salutis reparandae rationabilis ulla occasio iuentur, quae ut bene mecum tua intelligit experientia) difficile quod cõgregatione, sed multo difficilius foris poterit obtinere. In uero ita quoque omnia fratrum cõsilio, oia quae ei fecisti iudicia diligenter retractare non designaris: quatenus tua humilitate eius contumacia sanetur: si uel sic uidelicet adiuuauerit poterit quomodo ad huc semel regulariter suscipiatur. Nec tamen dume si in hac retractatioe quod displicet iusto ac misericorditer deo: si misericordia super exaltatur iudicio.

Ad monachos eiusdem loci.

Epistola. LXXI.

Epistola. LXXII.

Quod non dñi ueni ad uos: non putetur incuria. Curamus quidem uos tanquam uiscera nostra. Si mater potest filii uteri sine legitime cura: postquam & ego forsitan in suspensione ductus, & argui negligentia. Itaque oportunitatem expectauimus & expectamus: ut cum uenerimus, iustitia nostra non sit sine fructu negligentia:

Interim de abscesu patris uestri non turbetur cor uestrum. Deus uobis prouidebit alium sicut speramus pro eo idoneum: sed nec istum perdetis. Namer si translatus est, non tamen ablati. Tamen qui uobis fuerat specialis, erit communis & nobis. Donec ergo uenio, uiriliter agite: & confortetur cor uestrum: & omnia uestra in charitate fiant.

Ad Romaldum Fusma cenensem abbatem. Epistola. LXXII.

Dilectissimo suo Romaldo. B. eius non pater aut dominus: sed frater & cõseruus: quod fratri charissimo, & fidei cõseruo. Primo ne miseris si terrear dignitatis nominibus: cum me ipse rebus sentiam indignum. Et te quidem deceat ut facis: sed mihi assero, Rom. 12. sentite non expediat. Nam si tibi obseruandum putas illud. Ephe. 5. Honore inuicem prouentis: & subiecti inuicem in timore christi: si non frustra utrobique positum est inuicem, intelligis & mihi & que utrumque congruere. Quod si cogitas tibi illam regulam sententiam obseruandam, iuniores priores suos honorat, mihi e regione in metem uenit Mat. 20. ex regula ueritatis. Erunt primi nouissimi: & nouissimi primi Luc. 22. Et qui maior est uestrum: sicut iunior. Et quanto maiores: tanto humilia te in omnibus. Et principem te cõseruo Eccl. 32. stituerunt: esto inter illos quasi unus ex illis. Et non quia 2. Cor. 12. dominantur fidei uestra: sed adiutores sumus gaudij uobis Mat. 23. stru. Et nolite uocari ab hominibus rabbi. Et patrem noster Ibidem. te uocare uobis super terram Quantum itaque tuis attolli fauoribus: tantum his mollibus premor. Unde meris Psal. 87. to in psalmo non canto: sed planxo. Exaltatus autem humilatus sum, & conturbatus. Et quia cleuis allisisti me. Sed uerius fortasse proferrem quod dñs sentio: quia uidelicet quod exaltatus, humiliatus: & quod humiliatus, exaltatus. Tu me etiam potius exaltando deiecis: & extollendo premis. Sed me ita premas ut opprimas: consolantur me haec & his similia ueritatis testimonia: que miro modo dñi reprimit erigunt dñi deiecit erudunt: ita ut uide proiectus, inde & pro uictus, tota cum hilaritate decantem: Bonum mihi domine quia humiliasti me: ut discam iustificationes tuas. Bonum mihi lex oris tui: super milia auri & argenti. Et hoc mira culum agit sermo dei ut uisus & efficax: hoc illud uerbum quod facta sunt omnia, benignissime & potentissime operatur: hoc denique facit iugum christi fauere, & onus leuare. Libet ammirari quam leue sit onus ueritatis. Num uere leue est, quod portat non grauat sed leuat: Quid est leui onere: quod non solum non oneratur: & portat omnem cui portandum imponitur: Hoc onus potuit iterum grauidare uirginem: grauari non potuit: hoc onus ipsa quibus se praebuit sustentendum, senis Simeonis brachia sustentabat. Hoc etiam Paulum in graui licet & corruptis uel li corpore positum rapiebat usque ad tertium caelum. Quomodo in reb? si quid forte huic exonerati oneri simile inueniam: & occurrit mihi de penis autium: quod utique coaptem: quae quodam uidelicet singulari modo & corpulentorem reddunt substantiam, & agiliorem. Mitrum opus nature. Unde grossescit materia, inde sarcina leuigatur: & quantum crescit in massa, tantum decrescit in pondere. Hoc penes in penis christi oneris exprimit similitudinem: quod & ipse ferunt a quibus feruntur. Quid & de quadriga dicam: Hec nimirum admoda iumento sarcina quae ab ipso moueri non poterat: auget quidem: sed portabilem facit. Onus oneri additur: & minus onerat. Sic & oneri grauiusimo legis accedens quadriga euangelij: & auxit perfectionem & difficultatem minuit. Velociter autem currit sermo eius. Sermo utique ante notus in iudea tantum, nec se praesens quidem grauedine ualens ultra extendere: quippe qui ipsius moysi manus suo pondere praegratuus demitteret: leuigatus per gratiam, & rotis euangelicis deperpositus: uelociter in omnem terram exiit: & in fines orbis terrae celeritate percolauit. Sed longe nimis digredior. In ita palestris cessam iam indebitis me honoribus magis obruere, quam attollere: Alioquin ceu te

Psal. 101.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

notitiam fuffio perueniret. Na si locutus qdē fuisset, sed non eis: inobediencia culpā ignorātia nihilominus excusaret. Nunc autē, inquit, quoniam locutus sum eis: excusationem non habent de peccato suo. Vnde & aiebat. Ego palā locutus sum mundo: & in occulto locutus sum nihil. Non q̄ suos domesticos multa in occulto priuatim q̄ no docuerit: sed q̄ tanquā nihilum interm̄ reputaret: & nec poenā nec premiū ea augere quā in secreto tradebat fufci caret. donec de medio fierent, & prodirent in lumine. Des nūq; & dicebat. Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine: ut merito uidelicet iam audientibus obediencia uel meritū ascriberet uel cōceptum: cum i medio proferrent. Item qui uos audit, iquit, me audit: & qui uos spernit, me spernit. Ac si diceret. Iudicium meum inter obediētes & contēntes: non de mea secreta traditione: sed de uestra publica predicatioe p̄debet. Sed forte aliquis dicat eos quide nō audierit: et si nō de cōceptu iudicari: dam nari tñ propter originale peccatū, a quo ut que nisi p̄ la uacri emūdari minime potuerit. At uerū quis nesciat & alia preter baptisimū contra originale peccatum remedia antiquis nō defuisse tēporibus? Abrahāe quide & semini eius: cōcircūcionis sacramentū in hoc ipsum diuinitus traditū est. In nationibus uerō quo quot inuēti fideles sunt, adultos quide fide & sacrificijs credimus expiatos: paru lis autē etiā solā profuisse oī & suffecisse parentum fidem. Porro hoc ita usq; ad baptisimū tpa perdurasse: quo mo substituto uacasse cetera. Querimus itaq; baptisimū tēp̄ ex quo coeperit. Ex quo, inquit, primū dicitū est. Nisi quis renatus fuerit &c. Tene ergo firmiter dicitū hoc ad nichō demū usq; amicu Iesu, occultū tñ ppter merū iudaeorū: occultūq; illud de nocte roq;isse colloquiū. Quāta autē putas obisse interim, ut de gentibus tacē, misa circūciō forū: cū necdū in lucē p̄dicerit quod de baptismo tunc in tenebris dicebat? Quid ergo? Damatos illos oēs dicim? quia baptizari non sunt? Fite ergo iniuria antiquo illi dei aequo mandato: si nouo adhuc furtiue, quodāmodo super ueniente, non tñ subueniente, irad ita subito euauisse pu tetur, ut p̄desse deinceps nō ualeret. Et quide quā lōge post putas publice predicatū & clamatū super tecta fuisse. Si circūciō damini, christus uobis nō proderit: Quomodo deinde stabit illud, quia a dieb; iōanis baptiste regnū celorū uim patitur: si p̄cipue tunc tps contigisse cōsti terit huiusmodi a regno uiolētiā interclusionem, qua lis quē nec ante fuerit: nec post futura sit. Sācto qupe noui mysterij decreto, sed adhuc secreto qnā queso mo rientiū interim ad regnum patet accessus: dum & uer? iam deficiat, quoniam a nouo excluditur: & nouum tamen non subuenit, quoniam dum nescitur non percipitur: O infelicissima illa tempora: quae sola a seculis omni penit? salutis remedio uacua transferūt: dum & circūciō quae illo usq; uig uerat, prodesse iam subripiente baptisimā nō auderet: & baptisimā quoniam adhuc lateret non succurreret. Forfan dormiebat eo tempore de? nec fuit interim qui redimeret: neq; qui saluum faceret. Satis profectō ex his quantum reor apparet qd̄ damnatio non baptizato rum: & frustratio circūciōforū: & euacuatio sacrificiorū quae forte cōtra originale peccatum ritus obseruabat anti quus: generaliter iam tunc minime coeperit quādo nichodem clam dicitū est. Nisi quis renat? fuerit ex aqua

Mat. 28 & spiritu sancto, nō intrabit in regnum celorum: sed nec quando apostolis palam inuētiū est. Itē & docere oēs gē tes, baptizantes eos in uoce patris, & fili, & spūs sancti. Sed ex eo tempore tantū cuiq; coepit anti qua obseruatio non ualere, & non baptizatus quisq; noui p̄cepti re? existe re, ex quo p̄ceptū ipsum inexcusabiliter ad eius potuit pertinere notitiam. Sanē paruulis & necdum ratione utē tib; quia sola nocere creditur peccati contagio, nō etiā mandati p̄uaricatio: tandū credendū est anti qua ualū isse sacramenta, quādiu palam interdicia nō fuisse cōsti terit. An uerō ultra, penes deum est, non meum diffinire. Porro in maiori etate quisquis post uulgatum ubiq; ba

ptisimū remediū renuit sã baptizari, generalis originalisq; macula addidit: & ex proprio crimine superbia: duplicē se cum portans iustissime damnationis causam, si sic de corpore exire contigerit. Amen si ante exitum respuerit & noluerit & petierit baptizari, sed mortis praecipua? articulo forte obtinere nequieuerit: dū non desit fides recta, spes pia, charitas sincera: propitius sit mihi deus: quia huic ego ob solam aquā si defuerit, nequaquam omnino possum desperare salutē: nec tuquam credere fidem: nec confunde re spem: nec excidere charitatem: tantū si aquā non cōtem ptus, sed sola (ut dixi) phibeat impossibilitas. Si quis aliter sapit, uiderit unde sibi quod asserit persuaserit: sã me non facile fateor assentire si non firmior induxerit uel ratio ad intelligendū: uel ad credendum auctoritas. Sed mi ror admodum si nouus iste nouarum inuētor assertio, & assertor inuentio: inuenire in hoc ratōnem potuerit quae sanctos patres lateuerit, Ambrosiū & Augustinū: sine auctoritate eorūdem auctoritate potiorē. Nam si nescit: utiq; idem profectō sentit quod fatemur sentire & nos. Li brum certē Ambrosii de morte ualentianū legat si nō le git: recolat si iam legit non dissimulet si recolat: & aduer tet sine dubio sanctum, hominū non baptizato & merito uolēter de sola fide salutem praesumere & tribuere indu bitanter bonae uolūtatē qd̄ defuit facultati. Legat & Au gustinū contra Donatistas de unico baptismo librū quartū: & se uel agnoscat imprudēter deceptū, uel p̄bet impu detē obstinatū. Baptisimū iquit uicē alioq; implere passio nem: de latrone illo cui nō baptizato dicitū est. Hodie me cū eris in paradiso: beatus Cyprianus nō leue docemētū assumit. Et addidit. Quod etiam atq; etiam considerans: inuenio, inquit, non tantum passionē pro nomine christi, sed quod ex baptisimā decrat posse suppleri: sed etiā fide cōueniētiōnemq; cordis, si forte ad celeberrimū mysteriū baptisimū in angustijs temporum succurri non potuit. Et iusta. Quātum itaq; ait, ualeat etiam sine uisibili sacramē to baptisimū quod ait apostolus. Corde creditur ad iustitia ore autē confessio fit ad salutem: in illo latrone declaratū est. Sed tunc, inquit, impletur inuisibiliter: cum mysteriū baptisimū non contempserit religionis, sed articulus neces sitatis excludit. Et quidem non ignoro retrahere ipsum in qd̄ posuerat testimonij de latrone, minus qd̄ idoneū ad comprobādā illā sententiam confiteri: eō qd̄ sanē incer tum sit utrumnam fuerit baptizatus. Ceterum sententiā & audacter professū est, & multipliciter cōfirmat: nec ul piam (ni fallor) retractasse reperies. Item in alio loco Au gustinus cum aliquos praemississet quos scriptura cōmme morat inuisibiliter quidem non tamen etiā uisibiliter san ctificatos: tandem infert. Ex his colligitur, aut inuisibilem sanctificationem quibusdam affuisse & profuisse sine uisibi libus sacramentis: quae pro temporum diuersitate muta ta sunt: ut alia tūc fuerit, & alia modo sint. Et paulo post. Nec tamen, inquit, uisibile sacramentū omnino contem pendum: nam cōtempor eius inuisibiliter sanctificari nō potest. Vbi satis euidenter ostendit fidelem & conuersum ad dñm: non si nequerit, sed si cōreperit baptizari: fructu priuari baptisimatis. Ab his ergo duabus colūnis (Augu stinum loquor & ambrosiū) credo mihi diffidite auellor. Cum his in quā me aut errare, aut sapere fateor, & credis & ipse sola fide hominū posse saluari cum desiderio percipiēdi sacramētum: si tamen pio adimplendo desiderio mors an ticipis seu alia quaecumq; uis inuincibilis obularit. Vide etiam ne forte ob hoc saluator cum diceret. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Cautē & usq; in anterō repetierit: qui uerō baptizatus non fuerit, sed tamen: qui uerō, iquit, nō crediderit, cōdemabitur. Nimirū inueniens solam interdū fidē sufficere ad salutē: & sine ipsa sufficere nihil. Quapropter etsi martyrium uicē baptisimū posse im plere conceditur: non planē hoc facti poenā sed ipsa fides. Nam absq; ipsa quid est martyrium nisi poenā? Quae ergo martyrio praestat ut absq; ulla dubietate p̄ baptisimā re putetur: ipsa ita infirma & imbecillis perferretur qd̄ dare alter ualeat

Luc. 23.

Rom. 10.

Marc. 6.

alteri ualeat sola nō ualeat obtinere: Est profus sanguinis pro xpo effuso magne cuiusdam quidē indubitata proba tio, nō eō tamen, sed oibus. Sed quid si deus qui profectō ad probandū quod uult, nullis indiget experimentis: aequē magnā in corde cuiuspiā in pace mortēntis inspicit fidem: martyrio quē nō interrogat, martyrio tñ idoneam? Si recordat? fuerit homo necdum se salutis percepisse my steriū, & dolēs penitēs q; toto desiderio experierit: sed af sequi mortis celestitate praecipuus nequieuerit: damna bit fidelē suū deus: dānabit inquam hominem pro se etiā pa ratum mori? Paulus dicit. Nemo potest dicere dñs se sus, nisi in spiritu sancto. Hic ergo qui in articulo mortis nō solum inuocat dñm se sum: sed ipsius quoq; toto desiderio expetit sacramētū: dicem? aut non loqui in spū sancto, & falsus erit apostolus: aut & cum spū sancto dānarit? Sal uatorem habet habitantem per fidē in corde, & in ore per confessionē: & cum saluatore dānabit? Pro certo cū nō alunde martyrium nisi ex fide merito illā obtinuerit praerogatiuam, ut singulariter uicē baptisimū seure suscipiat: non uideo cur non ipsa aequē & sine martyrio apud eum tantūde possit: cui & sine martyrij probamento proculdubio imnotescit. Possit sanē tantūdem dixerim quātum ad salutis spectat obtentum: non autem ad meritū cumulum: quo indubitanter martyrij antecellit. Legimus: Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et item. Qui uiderit mulierē ad concupiscēda eā: iam moechat? est in corde suo. Quid planius quā qd̄ uolūtas pro facto reputetur, ubi factū excludit necessitas? Nisi forte putetur in malo quādam bono efficacior inueniri uolūtas apud deum qui charitas est: & promptior esse ad uolūscendum quā ad remunē rādum misericors & miserator dñs. Quomodo is qui a se non debito se teneri forte in extremis positus recolat: si de sit uide perfoluat, sola nihilominus poenitentia & cordis contritiōe obtinere uentam creditur: me tam pro eo dā netur: sic sola fides & mentis ad deū conuersio sine effuso ne sanguinis & sine perfusioe aquae salutē sine dubio ope ratatur uolenti, sed non ualentē prohibente articulo baptizari. Et sicut nulla illi poenitentia remittitur peccatum, si cum possit non resistit: ablati: sic & huic nulla proderit fides si cū possit non percipit sacramētū. Quāquā & fide cōmunitur non habere perfectā, si negligit. Vera enī & plena fides uniuersa accepta cōplectit. Est autē hoc unū, ipsūmq; praecipue ex p̄ceptis. Merito ergo nō fidelis, sed planē rebellis atq; contemptor reputabitur quisquis obediēte renuerit. Quomodo deniq; fidelis qui dei contē mētē sacramētum: Sanē insantes quia hanc probibēte eta te non possunt habere fidē: hoc est cordis ad deū conuer sionem: consequenter nec salutem si absq; baptisimū perce ptione moriantur. Non qd̄ uel ipsi quādo baptizātur, fide omnino careant, sine qua impossibile est uel ipsos placere deo: sed saluantur & ipsi per fidē: non tamē suā, sed alienā. Dignū nempe est & ad dei spectat benignitatē: ut quib; fide etas denegat propitiā: gratia p̄desse cōcedat alienā. Nec enim opotens iustitia: propria uulata ab his extēgen dam fidē: quos nouit propria nullā habere culpā. Porro aliena opus est fide: cum sine forde non nascatur aliena: quatenus nec a paruulis alienū sit: quod de oibus genera liter dicitur: fide mundans corda eorum. Nec dubium qd̄ macula cōtracta ab alijs: aliorum quoq; fide ualeat uel de beat emundari. Haec sunt quippe iudicia diuinae iustitiae: quibus exultans sanctus Dauid. Memor fui, inquit, iudiciorum tuorum a seculo dñe: & consolatus sum. Hucusq; de his. Asserit praeterea, ut dicit, ille quem dicit: oēs anti quos iustos, quot quot uidelicet christi aduētū praecesserunt: tanta omnino habuisse praesentia futurorū: quātā nos qui post sumus, praetitorū scientia: ita ut nullus uel si uisibilis iustiorū aliquid profus ignoraret ex oib; quae modo nobis euāgelica pandit historia. Verbi gratia. Verbum incarnatū, partū uirginale, doctrina saluatoris, mira cura, crucem, mortem, sepulturam, descensum ad inferos, resurrectionē, & ad caelos ascensionē: sic omnino omnib;

i. Cor. 2.

i. Ioan. 3. Matt. 5.

Actu. 15.

Psal. 118.

illorum temporū iusti & aperte omnia & distincte singula fuisse praecognita: quemadmodū suo sunt tempore post exhibita, & modo cognita nobis: adeo ut nec iusti fuerit nec salui sint quibus ita clara omnia & perspicua non fuerunt. Et id quidem falsum. Verum ad res illas dum tu tanta in tua epistola posuisse uideris: ut nil addendum penitus putem, & penē quid addi possit, nō inueniam. De homine tamen qui ista loquitur, pace ipsius dico paucis quod sentio. Videtur pl? nouitatis curiosus, quā studiosus ueritatatis: grauariq; de omni re sentire cū alijs, & dicere quod aut solus nō dixerit aut primus. Vnde fit ut in his quae sensiti & loquitur, modū omnino tenere aut ignoret aut distimulet. Ecce enim & in hac asseritōe sua dū pares in scētā facti oēs qui ueritā sperabāt, his qui praeterita legunt: deū profectō aut nimis paruū praedicat, aut nimis largum oculū discretiois ex nulla parte aperiens. Aut enim nūmerū electorū illius tēporis sub paucitate redigit rarissimorū spiritualiū quos pro suae sanctitatis specialī excellētia insignes illustresq; illis temporibus exstitisse ac singulāri numero spiritus singula uti uentura erant prauidere certissime potuisse scriptura cōmemorat: & sic nimis abbreuiat manū dei, dum praeter paucos illos perfectissimos neminē eo tēpore putat potuisse saluari: aut certe si & illa tēpora multitudine saluatorū etiā praeter istos habuisse nō distinet, magnā sed in auditiā diuini numeris largitatē ueteri populo collatam asserit: si quidem omnem multitudinē omnia quae de mysterio nostrae redēptionis superenumerata sunt, liquidō praecognouisse confiterit. Cum enim ex his quippā tunc nec scriptū manifeste, nec publicē predicatum fuisse manifestū sit: restat ut fateamur omnia omnibus per spiritū reuelata fuisse: & sic oēs spiritales, omnes perfectos, omnes extitisse prophetas, quotquot ab aduentu dñi retro iusti & salui fuerit. Fuit itaq; antiquis tēporibus aut perrarae salus, aut nimis numerosa p̄fectio, Quorum quidē quodlibet sapere, discretiois terminos excedere est. Si uidebit talē ab illis, & deo iustus iudicet replete potius & ditasse secula illa multitudine persectorum, quā saluatorum tanta fuisse paucitate cōtentum, quatenus & salui nō pauci tunc fierent & omnes nihilominus repleti spiritu propheticō: necdū reuelata mysteria iam tūc p̄strarent: in quā hoc recipitur, benediximus quidem deū in donis suis: sed quid tempori gratiae reseruatū sit, non uidemus. Nisi qd̄ tempus gratiae illud potius iuxta sententiā hanc fuerit appellādū, in quo tot & tantae dei populo diuinae spūs affuebat: ut illud profus incredibilis felicitate cernere implet quod moyses optabat, cū diceret. Quis dabit ut oēs prophetē? Quae quid simile attulit euāgelium? Frustra gloria Paulus de primitiis spūs quas se purat cum suis coaepoholis accepisse: cū nil tale in diebus suis potuerit experiri. Deniq; aiebat. Nunquid oēs prophetae? Frustra in quā gloriatur de euangelio suo quia nō ab hoīe neq; per hoīem illud accepit, sed quasi specialī quadā praerogatiua per reuelationē se Iesu christi: cum & ante ipsum per spiritum fuerit etiā populus reuelatum. Sed nec apostolus petrus profectō debuit prophetiū illud ad sua tempora retorquere. Effundam de spiritu meo super filios & filias uestras: & prophetae uentū filij uestrī & filiae: si abūdatior iam praecesserit trās actis seculi effusio spiritū? Aut certe propheta, uel potius in propheta deus, si uerē illa tempora apostolica cum hoc diceret intuebatur: non planē estūdam sed subtrahā magis de spiritu meo dixisse debuerat. Quid enim? Si filijs euāgelij omnes ueteres iustos pares facimus in scientiam: quid non & superiores in gratia consequenter fateri necesse est: ut potē quos non lectio sicut nos, aut predicatio sed ipsa unctio docuerit omnes de omnib;? Esto tamē: toleremus nos nostram inuētā, & apostoli quoq; suam: ut & ipsi nihil inuētiū anti quorum iustorum comparentur in scientia, praerogantur in gratia. Sed est sane quod ullo omnino pacto merito nō ferimus: ut dñs uidelicet gloriae sentiat uel factū in quā potuisse, uel fallere uoluisse. Qui

Actu. 1.

Matt. 11. quidē ipse professus est: inter natos mulierū maiorē sōā ne baptisā non surrexisset. Vide autē si nō uerē falsū fateri cogimur ueritatis hoc testimoniū: si tantum tribuam⁹ ueteribus quantum nec soāni uendicare ualeamus. Non utiq; sit iniuria iōanni: si quid ignorasse creditur aut dicitur: nimirum quod & ipse nō diffidetur. Sed si quod preconiū ueritatis negamus: contra preconii ueritatis alteri damus: hoc nō tantum iniuria, sed & blasphemā est: & planē iōanni non contradicere, sed ueritati. Quid ergo? Amic⁹ sponſi dubitat & querit. Tu es qui uenturus es: an aliū expectamus: & nos multis hominū certitudinē de oib⁹ nō sro mendacio confirmamus? Nec ipsos de se ita ueteres sensisse paucis aduertere possum⁹. Moyses scribit deum ad se loquētē dixisse sic. Ego sum deus abrahā: & deus isac, & deus iacob, & nomen meum adonay non indicam eis, subaudi sicut tibi. Oñēdit ergo se de dei notitia pl⁹ aliquid præcedentibus patribus accepisse. For sitan & reprehendet dei exortem pro peccato ignorantie satisfactiōe. Loquitur em̄ in leuitico ad moysen, dicens. Anima si peccauerit per ignorantia: feceritq; unū ex leuit. 4. his que lege dñi prohibentur: & peccati rea inleuiter iniquitate sua offerret arētē immaculatū de gregibus sacerdoti: iuxta mensurā estimationēq; peccati. Et rursum: Qui orabit pro eo qđ nescies fecerit, & dimittet ei: quia Ibidem per errorē deliquit in dño. Si ignorantia nunquā peccatū est, cur dicitur in epistola ad hebræos quā in secūdo ta Heb. 5. bernaculo semel in anno solus pontifex intraret non sine sanguine quē offerret pro sui & populū ignorantia: Si peccatū ignorantie nullū est: nō ergo peccatū falsus qđ perse quit⁹ est ecclesiā dei: quoniam quidē ignoras hō fecit, ma i. Tim. 1. nens in incredulitate. Beneatq; faciebat qđ erat blasphemus & persecutor, & cōtumulosus: qđ erat spūs mīma rū & cædis i discipulos dñi: in hoc ipso qđ abundanter emulatore existens paternari suarū traditionū. Nō ergo Gal. 1. debuisti dicere, miā cōsequit⁹ sim, sed mercedē recepisti. Tim. 1. qđpe quē ignorāta à peccato reddebat immūne, in super & emulatore remunerabilē iudicabat. Si nunquā ignorāta nunquā peccat: quid ergo causamur aduersus ocelliores apostolorū: quoniam quidē non solū mali esse necesse in terficere slos: sed in super quoq; id faciēdo arbitrati sunt obsequi se præstare deo: Sed & frustra in cruce saluator Ioan. 16. pro suis orabat crucifixoribus: quippe nescitibus (ipso Luc. 24. teste) qđ faceret, & ita nequaquam peccat⁹. Neq; enim fas est ullaten⁹ suspicari mentitum fuisse dñm seum aprre terphibentem eos ignorare quid facerent, & si forte de apostolo dubitet quis qđ carne suā amulās, sicut homo mētri potuerit ubi ait. Si em̄ cognouissent nunquā dñm gloriæ crucifixissent. Numqd non ex his satis apparet in quātis faciat ignorantia: tenebris qđ ignorat peccari posse interdū per ignorantia: Sed de his hætenus. ¶ In fine mihi infirmas, amicabiliter quidem, moueri aliquos super quadam mea sententia qua dixi cum euangelii exponeret: cōsiliū dei nulli etiam beatorum angelorū antequā uirginē reuelatū. Primo qđ inde (ut arbitror) quia nō satis iuste mouent aduertere possunt, qđ eandē sententiā nō cōstiter affirmo: sed cum temperamēto, suspēdēs sub dñm sita particula: uel ideo in quā dicitur est à deo. Si quidem præmissa una causa quæ mihi uidebat cur euangelistam diceret. Missus est angelus gabriel: nominatim subiecerit à deo: altera quoq; tēperate qđ & sub dñm fuisse sub ixi: quo & mihi nō in cūberet defendēdi necessitas: & lecto ri dare eligēdi facultas quæ ē duabus uoluisse. Si igitur una quælibet illari stare potest, de altera quid fuggillor: qđpe qui neutra affirmans, lectoris utraq; magis iudicio derelinquo. Quāquā & si ex sententia dixerim ignorantem usq; adhuc sanctis angelis fuisse dei consiliū: non quidē quā per incarnādē uerbi mysteriū dei pposuerat quōq; operari salutē in medio terræ: hoc enim & multis mortaliū & præscrite donati est & prædicere: sed quod potissimū tēpus, quē uelocum, uel modū, præcipue qđ quā uir ginē ad implēdū ppositū suū elegisset deus: si in quā hoc dei consiliū

dei consiliū non de opere sed de tēpore, loco, modo, atq; persona: etiā sanctos ignorasse angelos senserim & scripserim: profectō nō uideo cur incredibile uideatur. Sanē ibi uniuersis in suo sensu securus abundat: ubi aut certē rationi, aut nō contēdēde auctoritati quod sentitur nō obuiat. Quænam enim me ratio siue auctoritas scire cogat etiam tempus illud ab antiquo angelis motu fuisse, de quo apostolus: Postquam uenit, inquit, pleni tūdo temporis misit deus filium suū factū ex muliere factū sub lege. Credit bilius magis fortasse uideat, ut sicut futuri aduentus domini (ipso teste) diem profus ignorantia quoq; prorsus tēpus nequaquā præscierit. Quis scit enim si modo illo spiritali dei sapientia de primo aduentu suo & angelis illud loquuta sit: qđ apostolis per os carnis assumptæ de secūdo legitur respondisse: nō est in quēs uestri nō esse tēpora uel momenta quæ pater posuit in sua potestate. Quæ merurum credere compellat necessitas: angelos sanē ante aduertisse ciuitatem nazareth, quā illo cerneret missum archangelum uirginem salutare, & partū nunciare diuinū. Si quidē qđ prælecta fuerit bethleē natiuitati, hierusalē passioni, etiā sic aperte præscitū & prædictū est à prophetis. Quod autē & nazareth prouisa similiter est conceptō: nō tū similitur ut arbitror præuisum fuisse & à prophetis: cui dens aliquod inuenit de scripturis testimoniū. Nā quod legitur qđ nazareus uocabit⁹: profectō euangelista qui hoc de propheta sumit: nō tam ad cōceptionē quā ad educationem referri satis euidēt ostendit: quod illud uidelet et ad nicodemū: scruatē, autē, & uide: qđ ppheta à galilæa nō fugit. Et quidē scietē legē loquebant⁹: & qui magister erat in israhel: nihil qđ facile ignoraret ex oib⁹: & tū tota fiducia instabant monstrantes scripturas non loqui christū uenire à galilæa: cuius nazareth ciuitas esse cognoscitur. Plus sane ad manū fuit eis testimoniū de ppheta: ex quo regi locū sciscitanti natiuitatis, in ciuitate bethleē respōderunt. Itaq; natus in bethleē xp̄s est, & in hierusalem passus: & utriq; aperte prædicasse prophetas manifestum est. Cōceptus æque est & in nazareth ciuitate galilæe: nec tam uisum est occurrere quippiam uel nicodemū p quod siue galilæa siue nazareth ad xp̄i aduentū uidelet: perti nere doceret. Sic quoq; nathanael doct⁹ & ipse i lege phlippō nunciante iefum filium ioseph à nazareth: mox sub interrogatione ammirando respōdit. A nazareth, inquit, potest aliqui quidē boni esse. Nimirū admirans qđ à nazareth christū nunciare, quod ex nulla penitus scriptura recole ret. Aut si non interrogato quidem, sed magis affirmādo illud respondisse cōtēdit: memor utiq; prædicti testimoniū: quū nazareus uocabit⁹, non tamen perinde qđ in nazareth cōceptus fuerit iefus, cum agnouisse constabit: cū multæ aliæ cause occurrere potuissent cur illud propheta prædixerit. Potuit ergo & de cōceptionis loco ut prophetas, sic & angelos dñm latuisse consiliū. Modū deinde illi tam incōprehensibile, quē & uirgo sollicita requisit: unde quæro docere quæ angelis fuisse pcongnitū. Mihi uerō uidelet ne ipsi quidē (ut pace eius dixerim) qui nunciabat. Quod & ipse fatetur, si eius uerba diligenter aduertim⁹. Respondens quippe: spūs sc̄tis superueniet in te: nō me aperte mittit ad magistratum spūs sancti, cuius uisione deceat de oibus quorū ipse sibi non præsumit scientiā: & dicit experiedo, quod audiēdo nō poterat. Deniq; sub iungit. Et uirtus altissimi obumbrabit tibi: expressi⁹ pro, fectō significans modū secretissimi arcani incōprehensibilis & ineffabilis sacramenti: quo quasi in umbra cum sola & in sola uirgine, sola trinitas conceptum fuerat opera tura diuinū. Ad hoc quoq; inuestigandū mysteriū, min⁹ se idoneum cōstituit ille magnus iōanes: cum se indignū perhibere soluere corrigam calcemanti. Sed & ipsam uirginem rogo unde probabitur ex nomine uel ex facie ante cognita angelis: qđ ipsa uidelet esset quā deus elegerit i matrem sibi: excepto dūtaxat archangelo: cui & seruanda ab initio tradita fuisse credenda est: Porro autē si diabolus

lus cam nec post conceptionem agnouit, ioseph utiq; de sponſatiōe deceptus: credi potest & sanctis angelis uel an te minime inuoluisse, qđ ipsa uidelet esset mater dei futura. Sanē etiam reprobi spirit⁹ est diffiditū sum participatiōe gratiæ spiritalis: nō tamē uti uacitate industria naturalis. Vidēsne in quātis salua fide & ueritate scripturarū, diuinum angeli consiliū poterat & ignoraſse: præscitū ut horū reuelatorū prerogatiua matris uirginis seruari e Primū equidē est tēpus, secūdū locus, tertium modus, quartū electio personæ uirginis. Hoc respondeat trib⁹ qui me reprehēdit qđ dixerim ad laudē uirginis ideo pos sitū esse à deo: me cui forte uel beatorum angelorum suum consiliū deus priusquā uirginē reuelasse putetur: excepto dūtaxat archangelo gabriele. Suum consiliū dixi: non de opere, sed de operis tēpore, de loco, de modo, de perso næ quoq; electiōe. Vale.

Ad Iuggerium abbatem sancti Dionysij, Epistola. LXXVIII.

Xij sermo bonus in terrā nostrā: in bonū sine dubio bonis cooperaturus. ad quoscumq; per uenerit. Enim uerō audietes oēs qui timēt deū quāta fecit aia tua: gaudēt & stupēt sup tanta & tam subita mutatione dextere excelſi. Vbiq; dño lau datur aia tua: audim⁹ mansueti & letant⁹: & mirant⁹ etiam qui te nō nouerūt. sed tantū audiat qualis de quali fact⁹ es, atq; in te deū glorificant. Auger uerō gaudiū & mira culū pariter, qđ salutis consiliū celitus inſutum tibi prot⁹ n⁹ tuis resurere, atq; ita implere satēgisti quod legitur. Qui audit, dicat ueni. Et illud. Quod dixi uobis in tenebris, dicite in lumine: & qđ in aure audistis, prædicatē su Apo. 22 per tēta. Sic strenuus i bello miles: imo sic pius ac fortis Mat. 10. militum dux: ubi suos forte conspexerit in fugam uersos: itaq; hostili passim gladio trucidat: est se uel solū uideat euadere posse: libet tamen mori magis cū illis, sine quib⁹ uiuere pudet. Proinde stat in prælio, for titer dimicat: & i ter cruentis gladios per medias acies hac illacq; discursans, uoce & ense terret quātū ualeat aduersarios, animat suos. Vbi acutus inſistere hostē: sociisq; graui⁹ competit immingere periculū, sibi adest. Occurrit ferēt, perēt sic currit: cō quippe mori paratus pro singulis, quō desperatus de uniuersis. At uerō dum paulisper tentare & retar dare nititur inſequentes: suos uerō quos ualet erigē corruētēs: reuocat fugiētēs: sit perit⁹: ut i manu fortī tā gra tam quā incōparatā obtineat salutē suis: hostibus consi sionem. Fugant tandē quos fugiēbat: superat quos penē sustinebat uictores. Et qui prius periclitabantur de uita: postmodū exultāt & de uictoria. Sed qđ nos tam religio sum, tam forte factū secularibus cōparam⁹: quāsi exempla nobis de ipsa desint religionē. An non liquido cert⁹ erat deo pollicente moyses: si qđe perisset popul⁹: cui præceat: se nō solū pariter periturū non esse: sed in super & missum iri in gentē magnā. Et tū quo affectu, quo studio, quibus pietatis uisceribus tritātibus subuenit, obuiat iracundiē Deniq; & se obiectis pro delinquentib⁹ ait. Si dimittis, di mitte, si autē, dele me de libro tuo quē scripsisti. Fidelis Exo. 32. aduocatus: qui quū nō querit quæ sua sunt: facile obtinet omne quod querit. Planē benignus, qui tanquam caput unigenitū mebris: genti suæ firma charitate cohercet: aut illi saluabit secū: aut nō potest nisi ipe cū illis subire periculū. Hieremias quoq; uinctus & ipse inſeparabiliter suis sed affectu cōpassionis, non contentionis assensu: præ cōi Exo. 32. exilio & seruitute contempſit natale solum, ac propria uoluntatē. Quippe cui ceteris migratibus libere manere in patria liberū fuit: sed maluit captiuis abduci cū populo, cui se fore & in ipsa captiuitate nouerit necessariū. Paulus eodē pculdubio spū optans anathema esse etiam ab ipso xp̄o pro fratribus, pprio experit affectu quā uera sit illa Rom. 9. sententia. Fortis est ut mors dilectio: dura facit infernus emulatio. Vidētis quorū uel imitatorē paueritis: Sed addo Cant. 8. adhuc quē penē prætermiserat & sanctum dauid: qui cernens dolēs qđ populū stragem: an glo percipienti festinus 2. re. 42.

manifestam nimis præceter falsitate: tum qđ ipse eius inue tor, in sua superiori sententia ipsam per se satis impugnet sibi metipſi contrarius. Cū em̄ de nocturno illo priuato qđ suffurrio dñi cū nichodemo, laqueū nectat publicæ dāna tionis per totū orbē ignoratib⁹: arbitrās uidelet nemē nem ex illa hora potuisse saluari qui non fuerit baptizatus: nō me aperte peccatorum ignorantia, & peccator denabile cōfiteretur. Nisi forte tam proteruis sit ut deū hoies sine culpa dānare exiſtimat. Verendū tū ne si uel breuiter non respōdetur stulto iuxta stultitiam suā: putans forte sapiē tiam: securius spargat seminariū uiciorū in auribus inſi pſentū: & ita iam inſipientia eius non sit numerus. Veri tatis proinde testimonijs paucis & manifestis: manifestū mē dactum confutetur. Is forsitan qui asserit nō posse peccari per ignorantiam, nunquā pro suis ignorantijs deprecatur sed potius prophetā irridere deprecantē & dicentē. Deit Psa. 24. ita inuictus meæ. & ignorantias meas non memineris. For sitan & reprehendet dei exortem pro peccato ignorantie satisfactiōe. Loquitur em̄ in leuitico ad moysen, dicens. Anima si peccauerit per ignorantia: feceritq; unū ex leuit. 4. his que lege dñi prohibentur: & peccati rea inleuiter iniquitate sua offerret arētē immaculatū de gregibus sacerdoti: iuxta mensurā estimationēq; peccati. Et rursum: Qui orabit pro eo qđ nescies fecerit, & dimittet ei: quia Ibidem per errorē deliquit in dño. Si ignorantia nunquā peccatū est, cur dicitur in epistola ad hebræos quā in secūdo ta Heb. 5. bernaculo semel in anno solus pontifex intraret non sine sanguine quē offerret pro sui & populū ignorantia: Si peccatū ignorantie nullū est: nō ergo peccatū falsus qđ perse quit⁹ est ecclesiā dei: quoniam quidē ignoras hō fecit, ma i. Tim. 1. nens in incredulitate. Beneatq; faciebat qđ erat blasphemus & persecutor, & cōtumulosus: qđ erat spūs mīma rū & cædis i discipulos dñi: in hoc ipso qđ abundanter emulatore existens paternari suarū traditionū. Nō ergo Gal. 1. debuisti dicere, miā cōsequit⁹ sim, sed mercedē recepisti. Tim. 1. qđpe quē ignorāta à peccato reddebat immūne, in super & emulatore remunerabilē iudicabat. Si nunquā ignorāta nunquā peccat: quid ergo causamur aduersus ocelliores apostolorū: quoniam quidē non solū mali esse necesse in terficere slos: sed in super quoq; id faciēdo arbitrati sunt obsequi se præstare deo: Sed & frustra in cruce saluator Ioan. 16. pro suis orabat crucifixoribus: quippe nescitibus (ipso Luc. 24. teste) qđ faceret, & ita nequaquam peccat⁹. Neq; enim fas est ullaten⁹ suspicari mentitum fuisse dñm seum aprre terphibentem eos ignorare quid facerent, & si forte de apostolo dubitet quis qđ carne suā amulās, sicut homo mētri potuerit ubi ait. Si em̄ cognouissent nunquā dñm gloriæ crucifixissent. Numqd non ex his satis apparet in quātis faciat ignorantia: tenebris qđ ignorat peccari posse interdū per ignorantia: Sed de his hætenus. ¶ In fine mihi infirmas, amicabiliter quidem, moueri aliquos super quadam mea sententia qua dixi cum euangelii exponeret: cōsiliū dei nulli etiam beatorum angelorū antequā uirginē reuelatū. Primo qđ inde (ut arbitror) quia nō satis iuste mouent aduertere possunt, qđ eandē sententiā nō cōstiter affirmo: sed cum temperamēto, suspēdēs sub dñm sita particula: uel ideo in quā dicitur est à deo. Si quidem præmissa una causa quæ mihi uidebat cur euangelistam diceret. Missus est angelus gabriel: nominatim subiecerit à deo: altera quoq; tēperate qđ & sub dñm fuisse sub ixi: quo & mihi nō in cūberet defendēdi necessitas: & lecto ri dare eligēdi facultas quæ ē duabus uoluisse. Si igitur una quælibet illari stare potest, de altera quid fuggillor: qđpe qui neutra affirmans, lectoris utraq; magis iudicio derelinquo. Quāquā & si ex sententia dixerim ignorantem usq; adhuc sanctis angelis fuisse dei consiliū: non quidē quā per incarnādē uerbi mysteriū dei pposuerat quōq; operari salutē in medio terræ: hoc enim & multis mortaliū & præscrite donati est & prædicere: sed quod potissimū tēpus, quē uelocum, uel modū, præcipue qđ quā uir ginē ad implēdū ppositū suū elegisset deus: si in quā hoc dei consiliū